

DẠY HỌC TRÊN CƠ SỞ CHUẨN KIẾN THỨC, KĨ NĂNG CỦA MÔN HỌC

• PGS.TS. ĐỖ ĐÌNH HOAN

Viện Chiến lược và Chương trình giáo dục

Hiện nay các cấp học của giáo dục phổ thông (GDPT) đang triển khai và dạy theo chương trình và sách giáo khoa (SGK) áp dụng thống nhất trong cả nước. Mặc dù Bộ Giáo dục và Đào tạo (GD-ĐT) đã tổ chức biên soạn, thử nghiệm, hoàn thiện, thẩm định rất nghiêm túc, công phu chương trình và SGK, đồng thời đã có một số hướng dẫn hoặc khuyến khích giáo viên (GV) áp dụng linh hoạt chương trình và SGK theo đặc điểm vùng, miền và đối tượng HS, nhưng không ít GV vẫn lúng túng khi áp dụng chương trình, vận dụng SGK trong dạy học cho các đối tượng HS khác nhau.

Ngày 5-5-2006, Bộ GD-ĐT đã ban hành bộ Chương trình GDPT, trong đó có chuẩn kiến thức, kĩ năng của từng chủ đề nội dung trong từng môn học (1). Trong phần “Những vấn đề chung” của chương trình GDPT đã xác định: “Chuẩn kiến thức, kĩ năng là yêu cầu cơ bản, tối thiểu về kiến thức, kĩ năng của môn học, hoạt động giáo dục mà HS cần phải và có thể đạt được sau từng giai đoạn học tập. Mỗi cấp học có chuẩn kiến thức, kĩ năng và yêu cầu về thái độ mà HS cần phải đạt được. Chuẩn kiến thức, kĩ năng là căn cứ để biên soạn SGK, quản lí dạy học, đánh giá kết quả giáo dục ở từng môn học, hoạt động giáo dục nhằm bảo đảm tính thống nhất, tính khả thi của chương trình GDPT; bảo đảm chất lượng và hiệu quả của quá trình giáo dục”(2). Đây là cơ sở pháp lí và cũng là cơ hội để chỉ đạo và thực hiện dạy học đảm bảo những yêu cầu cơ bản, tối thiểu của chương trình GDPT, thực hiện dạy học phù hợp với các đối tượng HS; trên cơ sở đó sẽ đáp ứng nhu cầu phát triển của từng cá nhân HS, giúp GV chủ động, linh hoạt sáng tạo trong áp dụng chương trình, từng bước đem lại cho HS chất lượng giáo dục thực sự và sự bình đẳng trong phát triển

năng lực của cá nhân; góp phần thực hiện chuẩn hóa và thực hiện dạy học phân hóa ở các cấp học của GDPT.

1. Quan niệm về dạy học trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng

Dạy học trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng là quá trình dạy học bảo đảm mọi đối tượng HS đều đạt được chuẩn kiến thức, kĩ năng của các môn học trong chương trình GDPT bằng sự nỗ lực đúng mức của bản thân, đồng thời đáp ứng được nhu cầu phát triển năng lực riêng của từng HS trong từng môn học hoặc lĩnh vực học tập.

Với quan niệm như trên thì:

- Việc dạy học (từ khâu lập kế hoạch bài học, tổ chức và hướng dẫn các hoạt động học tập của HS đến kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của HS) nhất thiết phải căn cứ vào chuẩn kiến thức, kĩ năng.

- GV phải xuất phát từ những điều kiện, hoàn cảnh cụ thể của lớp để lựa chọn các giải pháp thích hợp nhằm giúp từng đối tượng HS đạt chuẩn kiến thức, kĩ năng bằng sự cố gắng “vừa sức” với từng đối tượng HS đó.

- GV cần lập kế hoạch phát hiện và bồi dưỡng nâng cao năng lực cho những HS đã đạt chuẩn và có nhu cầu phát triển năng lực cá nhân trong môn học hoặc trong lĩnh vực học tập.

Như vậy, dạy học trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng thực chất là quá trình tổ chức, hướng dẫn HS hoạt động học tập để từng đối tượng HS đều đạt được chuẩn đó và phát triển được các năng lực của cá nhân bằng những giải pháp phù hợp.

2. Sự cần thiết phải dạy học trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng

2.1. Dạy học trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng góp phần thực hiện nghiêm túc nhưng linh

hoạt chương trình GDPT, tạo sự ổn định để nâng cao dần chất lượng GDPT.

Chuẩn kiến thức và kỹ năng là “những yêu cầu cơ bản, tối thiểu về kiến thức, kỹ năng của môn học mà HS cần phải và có thể đạt được sau từng giai đoạn học tập”. Do đó, dạy học trên cơ sở chuẩn kiến thức, kỹ năng sẽ góp phần:

- Thực hiện đầy đủ, đúng mức những nội dung cơ bản nhất, quan trọng nhất của chương trình môn học. Đây là những điều kiện để đảm bảo mức chất lượng cơ bản và thực hiện bình đẳng về cơ hội học tập có chất lượng cho mọi đối tượng HS.

- Thực hiện dạy học phù hợp với các đối tượng HS, hạn chế, tiến tới xóa bỏ hiện tượng dạy học vượt quá sự cố gắng của HS, tạo ra sự “quá tải” và căng thẳng không cần thiết cho số đông HS hoặc hiện tượng dạy học “dưới tầm nhận thức” của số đông HS, làm cho HS mất hứng thú trong học tập. Thực hiện dạy phù hợp với các đối tượng HS sẽ giữ được ổn định lâu dài, tạo cho HS sự tự tin và hứng thú trong học tập, góp phần quan trọng để nâng cao dần chất lượng GDPT.

- Hình thành học vấn phổ thông toàn diện, làm cơ sở vững chắc để phát triển các năng lực cá nhân theo nhu cầu và thể mạnh của từng đối tượng HS.

Đây là quá trình thực hiện nghiêm túc chương trình GDPT nhưng không “cứng nhắc”, “đồng loạt”, “bình quân”, mà rất linh hoạt theo điều kiện, hoàn cảnh cụ thể của từng đối tượng HS, góp phần tạo thế ổn định để nâng cao dần chất lượng GDPT.

2.2. Dạy học trên cơ sở chuẩn kiến thức, kỹ năng là cơ hội để tạo ra những hỗ trợ cần thiết cho việc dạy học ở các địa phương và đối tượng HS có hoàn cảnh khó khăn.

Do nhiều lí do khác nhau, hiện nay còn có sự phát triển không đồng đều về kinh tế - xã hội giữa các vùng, miền, dẫn đến tình trạng một số địa phương và một số bộ phận trẻ em bị thiệt thòi về giáo dục. Những địa phương và những trẻ em này gặp rất nhiều khó khăn trong quá trình giáo dục. Dạy học trên cơ sở chuẩn kiến thức, kỹ năng

thực chất là thực hiện chuẩn hóa trình độ học tập của HS, đòi hỏi HS ít nhất cũng phải đạt được chuẩn kiến thức, kỹ năng của các môn học bắt buộc trong chương trình GDPT. Việc chuẩn hóa trình độ học tập của HS đòi hỏi phải chuẩn hóa các điều kiện đảm bảo chất lượng học tập ở mức độ chuẩn, trong đó cần phải có những hỗ trợ đặc biệt cho bộ phận trẻ em có hoàn cảnh khó khăn. Hiện nay, ngoài các chương trình hỗ trợ của Chính phủ cho các địa phương nghèo và các gia đình thuộc diện được hưởng chính sách ưu tiên của Nhà nước, Bộ GD-ĐT đang triển khai một số dự án hỗ trợ cho những trường có hoàn cảnh khó khăn đạt được mức chất lượng cơ bản, hỗ trợ trẻ em có hoàn cảnh khó khăn đạt được chuẩn kiến thức, kỹ năng của các môn học trong chương trình GDPT.

Như vậy, tổ chức dạy học trên cơ sở chuẩn kiến thức, kỹ năng sẽ tạo cơ hội hỗ trợ để đạt chuẩn cho những trường học, những HS có hoàn cảnh khó khăn, góp phần nâng cao chất lượng GDPT ở những nơi đang bị thiệt thòi về giáo dục.

2.3. Dạy học trên cơ sở chuẩn kiến thức, kỹ năng là một trong những căn cứ quan trọng để so sánh quốc tế trình độ GDPT và hoàn thiện dần chuẩn kiến thức, kỹ năng.

- Trong quá trình hội nhập và cạnh tranh khốc liệt của thế giới hiện nay, xu hướng thường xuyên so sánh quốc tế trình độ GDPT để từ đó tìm được cách thức tiếp cận nhanh nhất, hiệu quả nhất với những hệ thống giáo dục tốt nhất đang trở thành xu thế của nhiều quốc gia, thậm chí của nhiều gia đình HS. Một trong những căn cứ quan trọng để thực hiện việc so sánh nêu trên là dựa vào kết quả học tập một hệ thống những kiến thức, kỹ năng cơ bản chương trình GDPT của HS, tức là dựa vào kết quả của quá trình dạy học trên cơ sở chuẩn kiến thức, kỹ năng các môn học và các hoạt động giáo dục trong chương trình GDPT của nhiều nước khác nhau.

- Chúng ta chưa có nhiều kinh nghiệm xây dựng chuẩn kiến thức, kỹ năng trong chương trình GDPT. Thực tế xây dựng chuẩn cho thấy, dù đã có những thử nghiệm rất công phu, nhưng không phải chuẩn của môn học nào cũng đã

hoàn thiện như mong muốn. Triển khai dạy học trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng là cơ hội để thường xuyên rút kinh nghiệm và hoàn thiện các chuẩn này.

3. Một số giải pháp chủ yếu để triển khai dạy học trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng

Trong hai năm 2005 và 2006, Dự án Giáo dục tiểu học cho trẻ em có hoàn cảnh khó khăn (PEDC) đã triển khai thí điểm hướng dẫn 4817 trường tiểu học ở 226 huyện thuộc 40 tỉnh thực hiện dạy học, kiểm tra trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng của hai môn học Tiếng Việt và Toán ở các lớp đầu cấp tiểu học (3). Tuy mới là bước đầu nhưng việc làm này đã được sự hưởng ứng rất cao của tất cả 40 sở GD-ĐT, và được thực tế xác nhận tính hiệu quả của một số giải pháp chủ yếu để triển khai dạy học trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng, như sau:

3.1. Giải pháp về nhận thức

Dạy học trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng trước hết đòi hỏi phải thay đổi về cơ bản nhận thức và một số thói quen trong chỉ đạo, dạy học, kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của đội ngũ cán bộ quản lí giáo dục và GV để họ sớm thích nghi với quan niệm và cách làm việc vừa đảm bảo tính "chuẩn hóa" vừa đáp ứng nhu cầu "phân hóa" theo từng đối tượng HS trong quá trình GD. Để thay đổi nhận thức của đội ngũ này cần tổ chức một số hội thảo tập huấn, giúp họ tự nhận thức được:

- Khái niệm, tầm quan trọng của chuẩn kiến thức, kĩ năng trong chương trình GDPT;
- Quan niệm, sự cần thiết của dạy học trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng của các môn học.
- Cấu trúc, nội dung, mức độ chuẩn kiến thức, kĩ năng (trong từng môn học) và các yêu cầu HS cần đạt (về kiến thức, kĩ năng, thái độ) sau từng giai đoạn học tập.

3.2. Giải pháp về thực hành tổ chức dạy học, kiểm tra trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng

Tổ chức hội thảo tập huấn đến từng trường, theo từng môn học để GV thực hành về:

- Tự xây dựng và trao đổi ý kiến trong nhóm

về kế hoạch bài học (giáo án kiểu mới) của một số dạng bài đại diện cho nội dung trọng tâm của chương trình môn học, theo tinh thần dạy học trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng của từng môn học và đẩy mạnh đổi mới phương pháp dạy học, đáp ứng nhu cầu phát triển của từng đối tượng HS.

- Tự xây dựng rồi trao đổi ý kiến trong nhóm về một số đề kiểm tra (chủ yếu là các đề kiểm tra định kì) trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng và những định hướng đổi mới về đánh giá kết quả học tập (nêu trong chương trình môn học).

- Tổ chức dự giờ, thăm lớp, trao đổi ý kiến trong nhóm về việc dạy học, kiểm tra trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng và phù hợp với đặc điểm của từng đối tượng HS. Khi trao đổi ý kiến nên hướng dẫn GV đề xuất những hỗ trợ cần thiết cho từng đối tượng HS, đặc biệt là những HS có hoàn cảnh khó khăn và những HS có nhu cầu phát triển năng lực cá nhân về môn học cụ thể.

Các sản phẩm của hội thảo tập huấn nên được lưu giữ trong hồ sơ dạy học của nhà trường để GV tham khảo, sử dụng, rút kinh nghiệm, hoàn thiện trong quá trình triển khai dạy học, kiểm tra trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng.

3.3. Giải pháp về quản lí, chỉ đạo

- Thực hiện phân cấp giữa các cấp quản lí giáo dục để triển khai mô hình tập huấn "phân tầng" như sau:

- + Cấp Bộ tổ chức biên soạn các tài liệu hướng dẫn dạy học, kiểm tra trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng của từng môn học ở từng cấp học và tổ chức tập huấn cho đội ngũ giảng viên cấp tỉnh của từng môn học ở từng cấp học. Đội ngũ này thường bao gồm: chuyên viên của Sở GD-ĐT, giảng viên của trường ĐH hoặc cao đẳng sư phạm; đại diện cán bộ Phòng Giáo dục (quận, huyện), hiệu trưởng (hoặc hiệu phó trường) trường tiểu học (trường trung học cơ sở, trường trung học phổ thông), GV giỏi từng môn học ở từng cấp học.

- + Cấp sở GD-ĐT tập huấn cho đội ngũ giảng viên cấp trường. Đội ngũ này thường bao gồm: cán bộ chỉ đạo chuyên môn của Phòng Giáo dục (quận, huyện), hiệu trưởng (hoặc hiệu

phó trường), đại diện GV giỏi từng môn học ở từng cấp học.

+ Giảng viên cấp trường (chủ yếu là hiệu trưởng, phó hiệu trưởng, GV giỏi từng môn) trực tiếp tập huấn cho GV từng môn học trong trường.

- Trao quyền cho cơ quan giáo dục địa phương chủ động quản lí, chỉ đạo triển khai dạy học, kiểm tra trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng, cụ thể là:

+ Thực hiện những cam kết giữa cơ quan chỉ đạo giáo dục với hiệu trưởng, giữa hiệu trưởng với GV về triển khai dạy học, kiểm tra trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng và thường xuyên tổ chức giám sát, rút kinh nghiệm nghiêm túc về việc này.

+ Thực hiện chỉ đạo dạy học theo bộ SGK thống nhất nhưng linh hoạt trong sử dụng các tài liệu hướng dẫn dạy học, với những hỗ trợ cần thiết cho một số đối tượng HS.

Theo Luật Giáo dục (2005), hiện nay mỗi cấp học của GDPT chỉ sử dụng một bộ SGK áp dụng thống nhất trong cả nước, tạo cơ hội góp phần thực hiện bình đẳng trong giáo dục. Tính phù hợp của bộ SGK cho từng đối tượng HS khác nhau đương nhiên không thể khác nhau. Tuy nhiên, sau một vòng dạy học theo SGK mới, ngay một số địa phương có hoàn cảnh khó khăn vẫn có nguyện vọng dạy học theo bộ SGK này và chỉ đề nghị được hỗ trợ thêm, chẳng hạn có sách hướng dẫn dạy học phù hợp với điều kiện cụ thể của từng địa phương và đối tượng HS, đặc biệt là đối tượng HS dân tộc chưa biết hoặc biết ít tiếng Việt trước khi vào lớp một. Vì vậy, cùng với việc sử dụng các sách GV đã được Bộ GD-ĐT tổ chức biên soạn, thẩm định ở cấp quốc gia, sắp tới theo sự chỉ đạo của Bộ GD-ĐT, Viện Chiến lược và Chương trình giáo dục sẽ phối hợp với một số cơ quan của Bộ tổ chức biên soạn một số tài liệu hướng dẫn GV dạy học, kiểm tra trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng và theo đặc điểm của từng đối tượng HS. Để dạy học thực sự phù hợp với địa phương và đối tượng HS, các cơ quan giáo dục cần được lựa chọn tài liệu thích hợp phục vụ cho tập huấn, chỉ đạo, giám sát trong quá trình triển khai tổ chức dạy học, kiểm tra kết

quả học tập các môn học trên cơ sở kiến thức, kĩ năng; tiến tới khuyến khích một số địa phương tự biên soạn tài liệu này để nâng cao dần tính khả thi của tài liệu hướng dẫn dạy học. (Hiện nay Dự án PEDC đã biên soạn một số tài liệu hướng dẫn thực hành dạy học, kiểm tra Tiếng Việt và Toán ở lớp một và lớp hai trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng và tăng cường tiếng Việt cho HS dân tộc để thí điểm ở 40 tỉnh tham gia dự án).

+ Đẩy mạnh đổi mới cách quản lí, chỉ đạo giáo dục để thực sự tạo cơ hội cho triển khai dạy học, kiểm tra trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng.

Mong muốn của nhiều cán bộ quản lí giáo dục và GV ở nhiều địa phương đối với cơ quan chỉ đạo GDPT của Bộ GD-ĐT là: nên căn cứ vào các kết quả nghiên cứu khoa học giáo dục và kinh nghiệm thực tế rất đa dạng, phong phú của GDPT ở trong và ngoài nước để có những định hướng và kế hoạch chiến lược, từng bước hỗ trợ cho các địa phương về thông tin và cách triển khai tổ chức dạy học, kiểm tra trên cơ sở chuẩn kiến thức, kĩ năng; thực sự tạo điều kiện cho các địa phương được tự lựa chọn vấn đề, nội dung, tài liệu tập huấn nâng cao năng lực của cán bộ quản lí giáo dục và GV phục vụ cho triển khai dạy học theo chương trình và SGK mới, vừa đảm bảo các mức độ cần đạt của chuẩn kiến thức, kĩ năng, vừa đáp ứng nhu cầu phát triển năng lực cá nhân của từng HS.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đỗ Đình Hoan. *Chuẩn kiến thức và kĩ năng các môn học trong chương trình GDPT*. Tạp chí Giáo dục số 150 (11/2006).
2. Bộ GD-ĐT. *Chương trình GDPT. Những vấn đề chung*. NXB Giáo dục. H.2006, trang 8.
3. Bộ GD-ĐT. Dự án Giáo dục tiểu học cho trẻ em có hoàn cảnh khó khăn. *Thực hành dạy học, kiểm tra Tiếng Việt và Toán trên cơ sở chuẩn kiến thức và kĩ năng và tăng cường Tiếng Việt cho HS có hoàn cảnh khó khăn (ở lớp 1 và lớp 2)*. H. 2006 và H. 2007.

SUMMARY

The article presents conceptions of teaching based on standards for knowledge and skills, the need to do so and several major solutions to do teaching in such a way.